

Prilog životopisu dr. Andrije Šuljka (1936.-2010.)

UDK 929 Šuljak, A.
Pregledni rad

Luka Marijanović, Đakovo

U radu se ističu neki momenti iz života dr. Andrije Šuljka, umirovljenog profesora crkvene povijesti na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Đakovu. Promoviran je bio iz crkvene povijesti na Sveučilištu Gregorijana u Rimu disertacijom o Josipu Jurju Strossmayeru. Malo je onih koji su kao on bili upoznati s likom i djelom biskupa Strossmayera na crkvenom, političkom i kulturnom polju. Dr. Šuljak je pisao ne samo o meceni Strossmayeru, već i o drugim značajnim temama koje se odnose na Đakovačku biskupiju i napose Đakovo i Đakovštinu.

Ključne riječi: Đakovo i Đakovština, Đakovačka biskupija, sjemenište u Đakovu, VBS u Đakovu.

Dr. Andrija Šuljak ide u red onih osoba koje su znatno utjecale na tijek zbivanja u crkvenom i kulturno-prosvjetnom životu grada Đakova, te Đakovačke i Srijemske biskupije. Nakon više od godinu dana od njegove smrti, 10. travnja 2010., želimo na stranicama Zbornika Muzeja Đakovštine osvježiti njegov lik. Bio je on ugledan i vrijedan radnik, na ponos Crkvi i narodu.

1. *Djetinjstvo i prvo školovanje.* Rođen je bio 23. listopada 1936. g. u slovačkom selu Josipovcu Punitovačkom, općina i župa Punitovci, od oca Joze i

Marije r. Komar.¹ Bili su to susretljivi ljudi, s dubokim vjerskim korijenima i proživljene vjere. Četiri razreda osnovne škole Andrija je završio u Josipovcu i Punitovcima, tri razreda niže gimnazije u Đakovu s malom maturom na školi „Vladimir Nazor“ g. 1951.,² da bi tada prešao u Zagreb u Dječjačko sjemenište, na Šalatu, gdje je završio četvrti, peti i šesti razred gimnazije.³ Sedmi i osmi razred gimnazije s ispitom zrelosti završio je na biskupijskoj gimnaziji, tzv. liceju, odnosno Pripravnom tečaju pri Visokoj bogoslovnoj školi u Đakovu g. 1956. s izvrsnim uspjehom. Dakako, uvijek je bio perspektivan učenik i jedan od vodećih bogoslova. Upravo u vrijeme dok je rektorom Bogoslovnog sjemeništa u Đakovu bio dr. Andrija Šuljak, taj licej kao „pripravni tečaj“ za filozofsko-teološki studij postao je Biskupijska gimnazija Josipa Jurja Strossmayera u Đakovu (g. 1975.), te tako organizacijski i pravno odvojeno od Visoke bogoslovne škole u Đakovu.⁴

2. Osnovni filozofsko-teološki studij. U međuvremenu su komunističke vlasti pokušale zatvoriti đakovačko sjemenište. Dr. Šuljak je svoj redoviti filozofsko-teološki studij završio u Đakovu. U međuvremenu je bio na odsluženju kadrovske vojnog roka u Nišu i Bitolju do 1957. godine u trajanju od dvije godine. Za vrijeme studija meni osobno i mojim vršnjacima u đakovačkom sjemeništu je bio magistar u liceju (niži poglavar u odgoju), tako meni u osmom

- 1 O duhovnim zvanjima iz župe Punitovci, pa tako i o dr. Andriji Šuljku, v. Antun DEVIĆ – Frok ZEFIQ, *Župa Vuka*, Vuka, 2006., str. 107. Ne želimo ovdje rekonstruirati život jedne osobe, dr. Andrije Šuljka, koji je sa gradom Đakovom bio povezan od svoje osnovne škole do svoje smrti. Bio je čovjek Crkve iz ovog našeg prostora, pa smatramo korisnim vidjeti, kakav mu je bio životni tijek u jednoj đakovačkoj instituciji, koja je, nema tomu dugo, slavila dvjestu godina svoga postojanja (1806.-2006.). Uz njegov portret slobodno smijemo reći, da je to bila tipična hrvatska sudbina, ako ga promatramo pod vidom nesretnih prilika u kojima je djelovao. Vjerujem da će se ubrzo naći netko tko će cjelovitije opisati njegov život i djelo, i njegov doprinos stvaranju i oblikovanju kulture našega grada, kao i Đakovačke i Srijemske biskupije općenito. Dobrim dijelom bio sam njegov suvremenik i sustolnik u Bogoslovnom sjemeništu, pa smijem što je moguće konciznije staviti na papir tek neke pojedinosti, koje će nam omogućiti da doživimo u živim slikama težak život i nesmiljenu sudbinu, a koji put i borbu koju je vodio. Dr. Andrija Šuljak je dugi niz godina strpljivo podnosio svoju šećernu bolest (dijabetes), a zaradio ju je negdje u trenucima, kako to obično biva, tjelesne ili psihičke preopterećenosti. Bio sam svjedok i njegovih sretnih trenutaka, koji su ga ispunjali radošću i zadovoljstvom. Sve ga to približava nama i čini bliskim. I u njegovom slučaju potvrđuje se pravilo, da se čovjeku izričito prizna nešto, ali tek – kad umre.
- 2 U to vrijeme i u Đakovu je postojala još sedmogodišnja osnovna škola, koja je baš nekako u njegovo vrijeme prerasla u osmogodišnju. Da se podsjetimo: nakon četiri razreda niže gimnazije, odnosno nakon završene osmogodišnje (ili sedmogodišnje) škole, polagao se niži tečajni ispit, mala matura. Otkako je kod nas uvedeno jedinstveno osnovno školovanje u trajanju od osam godina, toga ispita više nema. Inače, Andrija je školovala majka udovica i stariji brat Jozo u svojim skromnim obiteljskim prilikama. Dr. Šuljka su zauvijek od najranijeg djetinjstva obilježili ljubav prema Crkvi i marljivost njegovih roditelja.
- 3 Usp. Marin SRAKIĆ, *Odgovitelji u Bogoslovnom sjemeništu i profesori na teologiji u Đakovu od 1806.-1996.*, u: *Diacovensia*, teološki prilozi 4(1996.), str. 167-254, ovdje 233.
- 4 Nakon demokratskih promjena toj Gimnaziji je priznato pravo javnosti, ali se ona via facti ugasila, jer su naši sjemeništarci kao svećenički kandidati bili u Zagrebu na Šalati, zbog ratnih operacija u vrijeme Domovinskog rata 1991.-1995. i ondje završavali svoje gimnazijske nauke.

razredu. I bio je prije svega plemeniti magistar nas sjemeništara, koje je nadgledao, s njima se igrao i izvodio ih na šetnje po okolici Đakova. Dok su drugi razarali uljuđeno društvo on ga je gradio. Kao magistar vodio je brigu o redu, radu i disciplini. Upamćen je kao čovjek koji je, premda je bio i sam još u svećeničkoj formaciji, nama mladima bio ne samo „poglavar“, već kolega i prijatelj, i nadasve uzor u bogoslovskom životu.⁵ U njemu smo nazrijevali pravoga predvodnika na moralnim putovima svoga uzrasta i životnoga sazrijevanja. Kao bogoslov on je proživio policijsku opsadu sjemeništa u Đakovu i sva ona poznata uhićenja početkom listopada g. 1959. Proživio je i preživio, i to ne tek kao obični očevidac, taj već dobro poznati montirani sudski proces poglavarima i bogoslovima đakovačkog sjemeništa 1959./1960., koji je potom uslijedio. I za Andriju Šuljka je tadašnji Sekretarijat unutarnjih poslova iz Osijeka naredio izuzimanje poštansko-telegrafskih pošiljki, a bio je preslušan i u svojstvu svjedoka u postupku protiv svoga duhovnika, kasnijeg đakovačkog i srijemskog biskupa, Ćirila Kosa i drugih optuženih, koji su kasnije bili proglašeni krivim i strogo osuđeni „za neprijateljski rad“.⁶ Kad su osmorica optuženih bili izvedeni pred sud, i to kao skupina profesora bogoslovije, studenata teologije i svećenika – bivših đakovačkih bogoslova, optuživalo ih se zbog „raspirivanja vjerske, nacionalne i rasne mržnje i zbog napadanja i vrijeđanja poretka socijalističke Jugoslavije“, dr. Andrija Šuljak se pred isljednicima bio pokušao u jednom trenutku braniti i svojom osobnom iskaznicom (legitimacijom), u kojoj je bila naznačena i njegova slovačka nacionalnost.⁷ Prema evidencijskim knjigama i

5 Bogoslovi su inače u svojem sjemeništu u Đakovu uživali posebnu autonomiju, i to davno prije II. vatikanskog sabora. O obiteljskom obilježju sjemeništa, svijesti zajedništva, o zadacima kleričkog zbora, itd. v. Ivan ROGIĆ, *Inkorporacija svećenika u Kristovo otajstveno tijelo*, Đakovo, 1966., str. 395-475. O dr. Šuljku kao odgojitelju najbolju ocjenu je izrekao msgr. Josip Bernatović, dugogodišnji rektor Bogoslovnog sjemeništa u Đakovu, prigodom njegova ukopa. Usp. Anica BANOVIĆ, *In memoriam – mons. dr. sc. Andrija Šuljak*, u *Vjesnik Đakovačko-osječke nadbiskupije i Srijemske biskupije* 138(2010.), str. 449-454, ondje 452. O Andriji Šuljku vidi i rubriku naši pokojnici u *Glasu koncila* br. 17(1870.), od 25. travnja 2010., str. 33.

6 Vidi više u Stjepan SRŠAN (priredio), *U ime naroda, sudski proces profesorima i bogoslovima đakovačkog sjemeništa 1959./1960. godine*, Osijek, 2009. Dokumente sa suđenja izdao je Državni arhiv u Osijeku i Đakovačko-osječka nadbiskupija. Osobito vrijedi pročitati uvodnu riječ đakovačko-osječkog nadbiskupa i metropolita msgr. dr. Marina Srakića, tada još bogoslova, te predgovor prof. dr. Stjepana Sršana, tada također još bogoslova i maturanta. Objavljeno je arhivsko građivo sudskog procesa, ali druge građe iz toga predmeta posjeduju dr. Miroslav Akmađža i dr. Grgo Grbešić. Ja osobno posjedujem fotokopije sve građe sa suđenja gosp. Petru Šokčeviću, koji je tada također bio bogoslov, a danas je umirovljeni svećenik u Svećeničkom domu u Đakovu.

7 O tome vidi homiliju nadbiskupa Srakića na sprovodu dr. Šuljka (spomenuti *Vjesnik* ... 138(2010., str. 449-450). O hrvatskim narodnim manjinama u Srednjoj Europi v. Krunoslav DRAGANOVIĆ (ured.), *Opći šematizam Katoličke crkve u Jugoslaviji – Crkve u Jugoslaviji 1974*, Zagreb, 1975., str. 1019-1045, a o Hrvatima u Slovačkoj i Moravskoj, *ondje* str. 1031. „U slovačkom jeziku nekadašnjih Hrvata ostala je pokoja hrvatska riječ do danas, također i nešto starih prezimena kao *Jurak, Husak, Šuljak, Danišević*

katalogu studenata iz onoga vremena može se lako vidjeti da je baš tada u đakovačkoj bogosloviji bilo boravilo na studiju bogoslova čak iz šesnaest nacija, što već po sebi bjelodano pokazuje i svjedoči da tu nije uopće niti moglo biti plodno i pogodno tlo za bilo kakav „protunarodni i šovinistički rad“. Numerus clausus za sjemenište je bio i ostao 70 kandidata, a nas je u jednom trenutku bilo čak 210, računajući tu i kolege na odsluženju vojnog roka!

Dr. Andrija Šuljak

3. *Svećeničko ređenje.* Za svećenika je Andrija Šuljak zaređen 29. lipnja 1962. u Đakovu. Mladu misu slavio je u svojem Josipovcu dne 22. srpnja 1962. Koliko je on bio osviješten i svećenički opredijeljen i usmjeren pokazuje među ostalim i njegovo mladomisničko geslo s njegove spomen-sličice: „Gospodine, u Tebe se uzdam!“⁸ Dobro se još sjećam: na njegovoj mladoj misi pribivao je i dr. Josip Andrić, hrvatski skladatelj i muzikolog, veliki prijatelj slovačkog naroda, i posvetio mu jednu skladanu misu.

(plemići Dijanišević iz Smrčkovića k. Karlovca) itd. Poneki njihov potomak, i ne sluteći, vratio se u staru domovinu kao npr. zagrebački biskup Aleksandar Alagović (XIX. st.)“.

To i ne mora biti točno, ali je svakako zanimljivo što Draganović piše o prezimenu Šuljak.

8 Opširnije o takvim sličicama i njihovu značenju v. Luka MARIJANOVIĆ, *Mladomisničke spomen-sličice, mladomisničko geslo*, u: *Vjesnik ...* 138(2010.), str. 199-207. Izraz je inače uzet iz Sv. pisma (usp. *Ps* 25,2), a očito ga je preuzeo od kard. Alojzija Stepinca. I time je, usprkos olovnim vremenima koja je osjetio na svojoj koži, dr. Andrija Šuljak praktično pokazao što on o bl. A. Stepincu misli i tko je on za njega bio i ostao!

4. *Župnik u Oprisavcima*. Od iste g. 1962. Andrija Šuljak je upravljao župom Oprisavci.⁹ Ubrzo, i to god. 1963., dobiva na upravu još i prostranu župu Trnjani kojom je upravljao do 1964., i to u vrijeme kad je tamošnji župnik g. Stjepan Starešina bio pozvan na služenje kadrovskog vojnog roka. Dok se ovaj nije bio vratio kući iz vojske, župa je nešto kasnije dobila i samostalnog kapelana Josipa Vrbanića.

Koliko je ta služba bila teška za mladog svećenika u ono doba, pokazuje činjenica da je oprisavačka župa imala na upravi tri sela (filijale su joj Poljanci i Trnjanski Kut), dok je župa Trnjani bila, a i danas je još veoma prostrana i obuhvaća osam filijala (Crni Potok, Donja Vrba, Ježevik, Klokočevik, Korduševci, Šušnjenci, Vrhovina i Zadubravlje). Na mopedu, po lijepom i ružnom vremenu, a u zimsko vrijeme po snijegu, opslužujući tako veliki prostor Andrija Šuljak je izgubio zdravlje: posve je oglušio na lijevo uho.¹⁰ I s takvom velikom smetnjom on je kasnije uspio završiti svoje poslijediplomske studije i djelovati kao svećenik i profesor cijeli život. Danas nam je čak nezamislivo predočiti, kako u počecima njegove svećeničke službe još nitko od naših svećenika nije imao svoj automobil. Služili su se redovito zaprežnim kolima, ili su obilazili svoj teren jašući na konju, a tek poneki su malo kasnije pribavili moped i olakšali si službu.

Župom Oprisavci upravljao je četiri godine, i to do jeseni 1966.¹¹ Na župi je živio koristeći se još petrolejskom svjetiljkom i petroplinom. Tek nešto malo prije njegovog odlaska na studij u Rim selo Oprisavci konačno dobiva električnu struju. Na žalost, župa i župljani nisu živjeli u normalnom ritmu crkvenog i seoskog narodnog života, kako bi se očekivalo. Naime, Slavonski Brod i Đakovo s njihovim okolicama 13. travnja 1964. zadesio je strašan potres. Tada je teško stradala i njegova župska crkva, koju je on sa svojim vrijednim i nadasve privrženim župljanima uspio sanirati od urušavanja zidanih stropova zbog velikih pukotina. Izvršio je tom prigodom na crkvi horizontalnu hidroizolaciju, i obnovio ju je temeljito iznutra i izvana. Dogradio je sakristiju, jer je stara bila skučena, te dodao pod istim krovom novu katehetsku dvoranu, što je u njegovo vrijeme u

9 Usp. Obavijesti Biskupskog ordinarijata u Đakovu br. 3 iz 1962., str. 123.

10 I sam đakovački i srijemski biskup Stjepan Bäuerlein, preporučujući Andriju Šuljka msgr. Đuri Kokši, rektoru Zavoda sv. Jeronima u Rimu, da ga primi među pitomce svoga zavoda piše (Biskupski arhiv Đakovo, br. 2122/1966. od 25. kolovoza 1966.): „Od 1. rujna 1962. godine do danas nalazio se u pastoralnoj službi u biskupiji. Rad mu je bio vrlo naporan, ali nije štedio svojih sila, da odgovori povjerenim zadacima“. Citirano po Jure BOGDAN, *Pitomci Đakovačke i Srijemske biskupije u Papinskom hrvatskom zavodu sv. Jeronima*, u: *Diacovensia* 14((2006.)), str. 473-516, ovdje 491-492.

11 Vidi više: Antun DEVIĆ, *Župa Oprisavci*, Oprisavci, 2011., str. 185.

Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji bila još izuzetna rijetkost, pravi podvig.¹² U župskoj se vjeronaučnoj nastavi župnik Šuljak već tada bio služio dijaprojektorom, i to sa strujom iz mopedu! Tu pojedinost još i danas rado prepričavaju njegovi tadašnji vjeroučenici iz Oprisavaca. Kad su oprisavački folkloriši na Đakovačkim vezovima nastupali u svečanoj povorci, pod prozorom stana dr. Šuljka znali su zapjevati pokojnu pjesmicu, dozivajući u pamet njegov četverogodišnji boravak u Oprisavcima.¹³

Dr. Andrija Šuljak je blagotvorno djelovao na svojoj župi Oprisavci, i u Trnjanima također, ali je kroz određeno vrijeme, ali sada već kao profesor iz Đakova, veoma rado duhovnu brigu vodio i o susjednoj župi Garčin, zbog teške bolesti tamošnjeg župnika g. Stjepana Sante.¹⁴ No, istini za volju treba reći da je Andrija Šuljak već kao župnik u Oprisavcima imao silnih poteškoća koje mu je bezobzirno zadavao na raznovrsne načine baš njegov predšasnik na istoj službi u Oprisavcima, dr. Ivan Jemrić, i to – da zlo bude veće – još kao student iz Rima.

-
- 12 Danas ta dvorana, osim za susrete, služi i za dnevno slavljenje svete mise u zimsko doba. Sagrađena je puno kasnije na povoljnijem prostoru nova vjeronaučna dvorana, odnosno cijela nova zgrada, s drugim sadržajima g. 1998. Župska crkva je inače jako stradala i u Domovinskom ratu 1991. i 1992. od granata iz susjedne Bosne i mitraljirana je više put iz zrakoplova. Tek se ovih dana konačno završava njezina cjelokupna obnova.
- 13 Sjećam se da je jednom zgodom Ivo Beraković, po selu zvan Mucakov, inače seoski poštar i brijač, zapjevao u Đakovu: „U mom selu znade svaka baka – velečasnog Andriju Šuljka“. I doista, te „bake“ u vrijeme župnikovanja dr. Andrije Šuljka u Oprisavcima bile su još djevojčice i njegove vjeroučenice. Dr. Šuljak inače nije promovao folklor u užem smislu riječi, ali bi uvijek rado otvorio vrata prostranoga župskoga dvorišta i dopustio mladima, da osobito poslije velike mise i večernjice nedjeljom i blagdanima, u tom lijepom prostoru zaigraju svoje šokačko kolo. A kako je dr. Šuljak bio ekološki osviješten čovjek, posadio je brojne voćke u svojem vrtu i župskom dvorištu u Oprisavcima, premda njihove plodove on osobno nije uživao. Još ondje ima nekoliko velikih debala oraha iz njegovog vremena. I u Đakovu je, naročito kao ravnatelj sjemeništa i kasnije svećeničkog doma, vodio brigu o hortikulturi, uz pomoć stručnog osoblja, što je prije svega odgojno djelovalo na svećeničke kandidate. Svjesno je on išao za tim, da svaki pitomac sjemeništa malo dublje zagleda u psihu čovjeka, u kojoj će među ostalim naći izraženu potrebu i ideju doma, ideju vlastitog kućnog praga, koji intenzivnije nego sve drugo bar na trenutak poda iluziju: tu sam svoj gospodar, moja kućica – moja slobodica. I župski stan, dom, govorio bi on, nije samo prostor za stanovanje omeđen s četiri zida, naš dom, prošireni dom – to znači i naš vrt, čije će zelenilo odmoriti naše umorne oči. I bit će, ne na posljednjem mjestu, prirodna eko-škola i uzor za cijelo mjesto.
- 14 Usprkos činjenici što je Stjepan Santo (X 1972.) spašavao svoje župljane u vrijeme Drugog svjetskog rata od odmazde njemačke vojske zbog učestalog rušenja željezničke pruge Zagreb-Beograd između Sapca i Starog Topolja, bio je osuđen na dugotrajni zatvor od ljeta 1945. Vidi: Antun DEVIĆ – Stjepan STAREŠINA, *Župa Garčin*, Osijek, 2008., str. 154-157; Antun JARM, *Pribrojeni zboru mučenika*, Đakovo, 2007., str. 83-84. Kao dječak Andrija Šuljak je doživio propast njemačkog sela Krndija u svojoj rodnoj župi Punitovci, znao je za tamošnji koncentracijski logor namijenjen Nijemcima, a veoma dobro je poznavao životni put svojega župnika Josipa Haubricha, župnika u Donjim Andrijevcima i kasnijeg susjeda Stjepana Sante u Garčinu, svoga sumještanina Vendelina Kristeka, i drugih naših svećenika. Kad je kasnije na našoj bogoslovlji, i kraće vrijeme u Sarajevu, predavao hrvatsku nacionalnu povijest i povijest Crkve među Hrvatima, bio je o svim novijim događajima informiran iz prve ruke. Uglednog i zaslužnog svećenika Stjepana Santu rado je zamjenjivao, dok je ovaj bio in articulo mortis.

Ovaj je nešto kasnije bio postao – na žalost – nadaleko poznat po tzv. „Županjskom slučaju“, da bi konačno bio sveden na laički stalež g. 1977.¹⁵ Žalosno je to bilo, ali se i to događalo i događa se u Božjem narodu!

5. *Kandidat za dalji studij.* Unaprijed određen za dalji studij, četiri je pune godine dr. Šuljak čekao da dobije putovnicu od tadašnjih vlasti i pođe u Rim na studij crkvene povijesti.¹⁶ Isto su tako godinama na putovnicu čekali dr. Slavko Platz i dr. Marin Srakić, a biskupiji su bili prijeko potrebni novi stručni kadrovi, naročito nakon Drugog svjetskog rata, kad je bio naprasito presječen dotok stručne teološke literature u naše školske ustanove. Samo par godina kasnije, kad sam ja g. 1969. došao u Zavod sv. Jeronima u Rimu, putovnica se mogla dobiti znatno brže. Ja sam je bio već imao, a važnost joj je produljena praktično za jedan dan. Istina, suglasnost sam dobio samo za jedno jedino putovanje, ali barem nisam morao čekati tako dugo! Bila je to već očito velika promjena na bolje u odnosu na ranije razdoblje. No, ne znam jesam li se ikada dovoljno zahvalio Andriji Šuljku, kao prijatelju i starijem kolegi, što mi je prvih dana boravka u Rimu nesebično izlazio u susret. Pomogao mi je tako u formalnostima oko upisa na Lateransko sveučilište.

6. *Profesor hrvatskog jezika na slovačkoj gimnaziji u Rimu.* Tijekom svoga studija u Rimu dr. Andrija Šuljak je predavao kroz tri godine na slovačkoj gimnaziji koju su vodili salezijanci, na adresi „Istituto slovacco dei SS. Cirillo e Metodio, km 14.5, v. Cassia, Roma (La Storta), i to hrvatski jezik i književnost južnoslavenskih naroda. Nakon njegovog povratka u domovinu, tu sam službu ondje bio preuzeo ja, također kroz tri godine (od 1971./1972. do 1973./1974.). Tamošnje slovačke gimnazije (kao uostalom ni slične takve ukrajinske, na kojoj sam također predavao: „Seminario minore ucraino S. Giosafat“, in Via Boccea, 480), u Rimu više nema, pa im zato navodimo i adresu bivšeg njihova sjedišta. Naime, nakon pada Berlinskog zida i nezaustavljivih demokratskih promjena u Europi salezijanci su opet otvorili svoje sjemenište i gimnaziju u Šaštinu u Slovačkoj. Nije dakle bilo više potrebno sabirati djecu iz emigracije, što je tada jedino bilo moguće, i školovati ih u svom narodnom i crkvenom duhu. Kroz slovačku gimnaziju je prošlo i nekoliko slovačkih mladića iz Josipovca, od kojih su se neki kao intelektualci svrstali u rad Matice slovačke u Hrvatskoj. Jedan od

15 Dr. Ivan Jemrić je bio župnikom u Oprisavcima od 1956. do 1962., kad je otišao u Rim na studij crkvenog prava. O njemu vidi više Antun DEVIĆ, *Župa Oprisavci*, Oprisavci, 2011., str. 182-184.

16 Antun Dević, pišući o dr. Andriji Šuljku, u djelu *Župa Oprisavci*, u bilješki br. 281., str. 185. donosi: „U Rimu je trebao studirati povijest Marin Srakić, a Šuljak je trebao studirati moralnu teologiju. Budući da tadašnje policijske vlasti nisu htjele M. Srakiću dati putovnicu, na studij povijesti poslan je A. Šuljak, a M. Srakić će kasnije studirati moralnu teologiju“.

njih se nad otvorenim grobom oprostio od svoga profesora dr. Andrije Šuljka i zahvalio mu za njegov predani rad.

7. *Studij povijesti na Gregorijani.* Na poslijediplomskom studiju u Rimu, kao pitomac Papinskog hrvatskog zavoda sv. Jeronima u Rimu od 1966.-1971., Andrija Šuljak je postigao najprije magisterij iz crkvene povijesti radom „Josip Juraj Strossmayer i jedinstvo Crkava“ (g. 1969.), te doktorat iz crkvene povijesti na Fakultetu crkvene povijesti Sveučilišta Gregorijana u Rimu. Doktorsku disertaciju branio je 18. prosinca 1971.¹⁷ Naslov teze bio je: *Il Vescovo G. G. Strossmayer e il Concilio Vaticano I.*¹⁸, hrvatski: *Josip Juraj Strossmayer i I. vatikanski sabor.*¹⁹ Usput da spomenemo, kako mu je moderator disertacije bio veoma poznati njemački isusovac prof. Burkhard Schneider, specijalista i naročito ekspert za pitanja Vatikana i holokausta, te Svete stolice i vjerske situacije u srednjoj Europi od 1939. pa dalje.²⁰ On, kao i ostali profesori s Gregorijane, oduševili su mladog studenta Šuljka za studij crkvene povijesti. A ovaj je pak za izvanredne rezultate u studiju na Fakultetu crkvene povijesti g. 1971. kao najbolji student dobio medalju Papinskog sveučilišta Gregorijana. U Rimu se on tako na najbolji način susreo sa svjetskom Crkvom. I te rimske godine ostavile su na njemu neizbrisiv trag. Nikad se nije priklanjao određenim i pojedinim skupinama, uvijek je ostao otvoren za razmišljanja drugih znanstvenika. U Rimu se izvrsno

17 Vijest o Šuljkovu doktorskom ispitu objavio je Radio Vatikan u svojoj emisiji na hrvatskom jeziku 20. prosinca 1971. godine.

18 Jure BOGDAN, *Pokrovitelji, poglavari i pitomci Zavoda svetog Jeronima*, u: Jure BOGDAN (prir.), Papinski hrvatski zavod svetog Jeronima (1901.-2001.), Zbornik u prigodi stoljetnice Papinskog hrvatskog zavoda svetog Jeronima u Rimu, Rim, 2001., str. 899-979, ovdje 939.

19 Da bi udovoljio uvjetima za promociju dr. A. Šuljak je tiskao samo izvadak iz doktorske disertacije: *Il vescovo J. J. Strossmayer e il Concilio vaticano I.*, Đakovo, 1995. Izvadak je naveden u Marin SRAKIĆ, *Bibliografija knjiga, brošura, monografija i muzikalija svećenika Đakovačke i Srijemske biskupije, 1527.-2006.*, pod br. 1374. Puni naslov njegove disertacije iz 1971. nalazi se naveden ondje pod br. 1376. Sažetak disertacije na latinskom jeziku objavljen je i u *Liber annualis 1971.* Papinskog sveučilišta Gregorijana.

20 Dr. Mile Bogović, sadašnji gospičko-senjski biskup, i kolega dr. Šuljka sa studija u Rimu, osvrnuo se na izvadak iz Šuljakove disertacije iz 1995. godine, gdje ističe da je Šuljak „bez sumnje, najbolji poznavatelj Strossmayerove crkvene djelatnosti“. Šuljak je obavio naporni posao proučivši arhivsku građu o Strossmayeru iz Vatikanskih arhiva, Arhiva JAZU-a, Đakovačkog biskupijskog arhiva. Tu je našao obilje neproučene građe. I ovaj izvadak je veliko osvježenje za historiografiju o tom našem velikanu. Imati valja na umu da su mnoge Strossmayerove ideje, zbog kojih su mu na I. vatikanskom koncilu zviždali, na II. vatikanskom koncilu pobijedile. Msgr. Bogović dalje piše: „Rezultati Šuljkova rada takvog su dosega da mogu uvjeriti i strane autore kako je potrebno da svoje znanje o I. vatikanskom koncilu, poglavito na Strossmayerovu ulogu na njemu, mogu sada ne samo proširiti nego i korigirati“. Usp. Mile BOGOVIĆ, *Andrija Šuljak, Il vescovo J. J. Strossmayer e il Concilio Vaticano I.*, izvadak iz doktorske disertacije na Papinskom sveučilištu Gregoriana, Đakovo, 1995., 118 str., u: Riječki teološki časopis, *Ephemerides Theologicae Fulminenses* 4(1996.), str. 374-375.

pripremio za svoje znanstveno-nastavno djelovanje, pa makar se ono odvijalo u onodobnim đakovačkim skromnim prilikama.

8. *Profesor crkvene povijesti u Đakovu.* Po povratku iz Rima g. 1971. imenovan je profesorom crkvene povijesti, starokršćanske arheologije i patrističke literature na Visokoj bogoslovnoj školi u Đakovu. Kontinuirano predaje do svoga umirovljenja g. 2003., pa i dalje kratko kao honorarni nastavnik, odnosno vanjski suradnik do g. 2006., dok nismo dobili prikladnu zamjenu. Malo je reći da je dr. Šuljak bio veoma zanimljiv i savjestan predavač i nadasve dobar pedagog, ali ništa manje znanstveni radnik. Poznati su nam svima njegovi nastupi na različitim simpozijima i znanstvenim susretima. Odmjeren u izričaju i jasan, zoran, i nadasve kompetentan. On je osobno unaprijedio studij crkvene povijesti i patrologije na filozofsko-teološkom učilištu u Đakovu. Nije se uvijek moglo imati posebnog profesora za studij povijesti, ali solidni priručnici kojima su se predavači služili kao i broj sati tjedno koji su ovom predmetu propisivani pokazuju kako su studenti mogli dobiti solidno poznavanje povijesti svoje Crkve kojoj pripadaju. Danas već imamo posebnog stručnjaka za patrističku književnost. Studenti, a to su do demokratskih promjena kod nas bili isključivo bogoslovi, neobično su cijenili i poštovali dr. Šuljka kao vrijednoga mladog profesora koji je svojim novim metodama oduševljavao i odgajao svoje studente – bogoslove.

9. *Unaprijeden studij povijesti na učilištu u Đakovu.* Dok on sam prigodom 190. obljetnice đakovačkog sjemeništa piše o povijesti Crkve u Hrvata, koja je sada ravnopravna s poviješću opće Crkve, dr. Šuljak piše i o sebi, pa među ostalim i o tome kako je on 1971. preuzeo predavanja iz crkvene povijesti, a uz crkvenu povijest preuzeo je i patrologiju, starokršćansku arheologiju, povijest crkvene umjetnosti, a vrlo brzo i opću metodologiju.²¹ Pokazalo se da je bez opće metodologije znanstvenog rada teško studirati.²² Predavao je Šuljak neko vrijeme

21 Iz reda predavanja ili sveučilišnog godišnjaka vidljivo je da je danas povijest nacionalne Crkve, i to ne samo u Đakovu, jednako zastupljena kao i povijest opće Crkve, ali to prije na žalost nije bilo tako. U spomen svojem prijatelju i zemljaku g. Stjepanu Klaiću, danas župniku u Indiji, u Srijemu, moram posvjedočiti (a i da ilustriram staru praksu) kako je on, kad smo zajedno bili maturanti g. 1961./1962., bio sasvim ispravno i moram dodati, sasvim uljudno, reagirao na jedno predavanje i upitao našega profesora Kopačića, ne bili se moglo nešto poboljšati u nastavi crkvene povijesti. Naime, bila je na redu zanimljiva lekcija o pokrštenju Hrvata. A tadašnji profesor Ivan Kopačić je radio po njemačkom priručniku Karl BIHLMEYER-Hermann TÜCHLE, *Kirchengeschichte*, Paderborn, 1960. U priručniku je posve naravno i očekivano o pokrštenju Nijemaca bilo pedesetak stranica, o pokrštenju Slavena pola stranice, a o pokrštenju Hrvata samo jedan jedincati redak. Na pitanje Stjepana Klaića, ne bili to sve moglo biti obratno, profesor je žestoko reagirao i mladoga kolegu istjerao van sa sata! O tempora, o mores!

22 Vidi više Andrija ŠULJAK, *Studij crkvene povijesti i patrologije*, u: *Diacovensia*, teološki prilozi 4(1996.), str. 95-108., ovdje 105-107.

i talijanski jezik. Dr. Andrija Šuljak je bio prvi profesor crkvene povijesti na bogosloviji u Đakovu, koji je nakon redovitog bogoslovskeg studija studirao i doktorirao iz crkvene povijesti. Istini za volju, valja reći da je Đakovo i prije, a i danas, imalo izvrsnih povjesničara: bili su to Matija Pavić, Milko Cepelić, Emerik Gašić i drugi. Tako je i Dubrovčanin rodom, đakovački bibličar dr. Andrija Spiletak, mnogo pisao o biskupu J. J. Strossmayeru ...

10. *Dislocirani studij u Austriji.* Na žalost, osjetio je dr. Šuljak i sudbinu mnogih naših izbjeglica i prognanika. Naime, kroz jedan semestar naša bogoslovna škola je bila izmještena u Mattersburg u Austriji u vrijeme najžešćih ratnih operacija u Slavoniji za vrijeme Domovinskog rata 1991.-1995. Ne ponovilo se! Vratili smo se ubrzo kući, već 14. veljače 1992.

11. *Urednik časopisa Diacovensia, teološki prilozi.* Iste g. 1996., kad se obilježavala 190. obljetnica utemeljenja i djelovanja Bogoslovnog sjemeništa i Filozofsko-teološkog učilišta u Đakovu, kao najstarije visokoškolske ustanove kontinuiranog djelovanja u istočnoj Hrvatskoj, dr. Šuljak je postao glavnim i odgovornim urednikom časopisa „Diacovensia, teološki prilozi“, te je ostao urednikom sve do iduće g. 1997. Bio je dakle urednikom kroz dvije akademske godine.

12. *Ravnatelj Bogoslovnog sjemeništa u Đakovu.* Dana 15. rujna 1973. bio je imenovan ravnateljem biskupskog Bogoslovnog sjemeništa u Đakovu. Na toj je službi, za koju je imao sva potrebna osobna svojstva i najbolje reference, ostao do 31. kolovoza 1977. g. Radi se, smije se ustvrditi, o ključnom položaju od neprocjenjive važnosti za budućnost biskupije. Osobito se učinio zaslužnim za temeljitu obnovu sjemeništa, koje je još dana 23. lipnja 1972. stradalo u velikom požaru prigodom uspostave novoga centralnog grijanja.²³ Nekako u to vrijeme konačno je uspješno riješeno i pitanje opskrbe sjemeništa s pitkom vodom i to priključenjem na gradski vodovod.

13. *Vrstan i poletan odgojitelj u sjemeništu.* Ali što je još mnogo važnije, i to treba jasno i neuvijeno reći: dr. Šuljak sa svojim neposrednim suradnicima mudro je vodio svećeničke kandidate i pripravljaio ih za svećeništvo na način kako to želi i očekuje Crkva, napose u svojem Dekretu o odgoju i obrazovanju svećenika (Optatam totius) II. vatikanskog sabora, kao i u drugim provedbenim dokumentima. U đakovačkom sjemeništu, naprosto se to mora istaknuti, nije bilo tako bolnih odgojnih „šokova“, ili neodgovornog eksperimentiranja s odgojem s

23 O katastrofalnom požaru u Bogoslovnom sjemeništu u Đakovu vidi više Stjepan MAROSLAVAC, *Obnova zgrade Bogoslovnog sjemeništa u Đakovu*, u: *Diacovensia, teološki prilozi* 14(2006.), str. 733-753, ovdje 741-744.

nakanom da se „preživjele strukture uklone“, kako ih je znalo biti i u nas i po svijetu nakon II. vatikanskog sabora. Rektor Šuljak je bio svjestan da željena obnova čitave Crkve velikim dijelom ovisi o svećeničkoj službi, a ova opet o ispravnoj i suvremenoj svećeničkoj formaciji. Sjemenište je, mogu osobno posvjedočiti, i tada pod njegovim vodstvom bilo doista sjemenište, tj. rasadnik duhovne kulture i prosvjete, usprkos svim previranjima.

Za dr. Šuljka vodstvo sjemeništa nije tada bio neizvediv zadatak, unatoč znatnim teškoćama. Naprotiv! Radost i svojevrsna zaštićenost ove odgojne ustanove pružale su svakodnevno svećeničkim kandidatima snagu, da marljivo studiraju, a djelatnost njihovih profesora i odgojitelja bila im je uzor. To bivši studenti, i stariji i mlađi, napose tvrde o svojem bivšem rektoru i profesoru, ili samo kao profesoru dr. Šuljaku. To je osobito lijepo i iskreno bilo istaknuto u oproštajnim govorima na njegovom pogrebu.

14. *Razborit i strpljiv profesor u Đakovu, Osijeku i Sarajevu.* On je godinama vodio brojne diplomske radove, i to s velikim uspjehom. U tom poslu je pokazao veliku strpljivost sa svojim studentima. A to ne samo zato da bi oni uredno udovoljili propisima, već da bi iz svojih početničkih radova nešto naučili za život. Povijest je, često je on ponavljao, ogledalo stvarnog života, pa i crkvenog, vjerskog života. Uvijek je naglašavao, da su diplomski radovi tek početak znanstvenog rada, pa treba ići za tim, da se diplomanti nauče i zavole dobro i znanstveno raditi. I dok su se studenti uključivali u znanstveno-istraživački rad, poticao ih je da za obradbu diplomskog ili seminarskog rada uzmu neku poznatu osobu iz našeg crkvenog života i temeljito je obrade. Na taj smo način dobili cijeli niz solidnih radova, vrijednih da ih se uz eventualne male nadopune publicira. Kroz punih šest godina (1997.-2002.) dr. Šuljak je predavao također na Odsjeku za povijest Pedagoškog fakulteta, danas Filozofskoga fakulteta Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku, kao vanjski suradnik: „Ranu srednjovjekovnu povijest Hrvata“, „Povijest kršćanstva“ i „Razvoj srednjoeuropske civilizacije“.²⁴ Na Visokoj vrhbosanskoj katoličkoj bogosloviji u Sarajevu predavao je crkvenu povijest kroz jedan semestar akad. god. 1974.²⁵ Njegova, pa i ona najredovitija predavanja se pamte. Studenti su imali prilike uvijek ne samo nešto naučiti od njega, što se po sebi razumije, već uza sve ostalo ona su oplemenjivala, obogaćivala slušače ... I kao čovjek, i kao nastavnik, on je među slušače unosio utjehu i vrlinu i ostao svima u ugodnoj uspomeni.

24 Vidi Ana PINTARIĆ (ured.) *Pedagoški fakultet (1977.-2002.)*, Osijek, 2002., str. 125.

25 Usp. Marko HRŠKANović, *Odgojitelji, profesori i studenti Vrhbosanske bogoslovije, Travnik – Sarajevo 1890-1990.*, u: Pero SUDAR (ured.), *Vrhbosanska katolička bogoslovija 1890.-1990.*, Zbornik radova znanstvenog simpozija ..., Sarajevo – Bol, 1993., str. 387-460, ovdje 448.

15. *Stvaranje uvjeta za bolji studij i odgoj.* Sve u svemu, nije bilo jednostavno suočiti se s brojnim specifičnim problemima, koji su nakon II. svjetskog rata opterećivali također đakovačko sjemenište.²⁶ Dr. Andrija Šuljak je kao vodeća i jaka osoba tu problematiku shvatio i s njome se, sa svojim suradnicima, hrabro suočio.²⁷ Kad je on napokon nastupio na službu rektora Bogoslovnog sjemeništa, odvojila se služba „rektora sjemeništa“ od službe „rektora Visoke bogoslovne škole“ u Đakovu, koje je dotad obnašala ista osoba. Službu rektora VBS-e u Đakovu preuzeo je tada dr. Marin Srakić, današnji đakovačko-osječki nadbiskup i metropolit.

16. *Služba u samostanu milosrdnih sestara Sv. križa u Đakovu i Trnavi.* Nakon smrti prof. Josipa Štimca, dr. Andrija Šuljak je pastoralno bio angažiran u matičnom samostanu sestara Sv. križa u Đakovu. Ukratko, bio je njihov duhovnik i ispovjednik od 1978. pa do smrti, tj. pune 32 godine. Tek su mu u zadnjih jedanaest godina pomagale kolege iz sjemeništa. U ime samostana na odru se od dr. Šuljka oprostila s. Estera Radičević.²⁸

26 Ali ne samo sjemenište, nego i cijelu biskupiju. Poznato je naime, da je nekako tih godina (počevši od 1965. kad su u Rim napisane prve tužbe), točnije g. 1968., bila napisana tzv. „Bijela knjiga“ devetorice svećenika o, kako je tada stajalo u dnevnim novinama, „crnom biskupu“. Dana 3. prosinca 1968. „Izvještaj o prilikama u đakovačkoj biskupiji“ potpisnici su istovremeno predali Apostolskoj nuncijaturi u Beograd na ruke tadašnjeg pronuncijala Marija Cagne, kao i Biskupskom ordinarijatu u Đakovu. Bio je to rijetko viđeni pamflet, skroz na skroz uvredljiva sadržaja, protiv biskupa kojega se nastojalo, iz prozirnih razloga, javno diskreditirati i optužiti za sve nedaće u kojima se Crkva u tadašnjem društvenom poretku, napose nakon II. vatikanskog sabora, bila našla. Vidi o tome još i „Otvoreno pismo preuzvišenom g. Stjepanu Bäuerlein, biskupu đakovačkom“, što su ga iz Vinkovaca napisali „neki vjernici“ 20. rujna 1970., a objavila ga Kršćanska sadašnjost, centar za koncilsku istraživanja, dokumentaciju i informacije iz Zagreba u: *Svjedočenje, građa i pogledi*, u nizu Perspektive – 14, br. 50/1970. Bilo bi već vrijeme da se o tzv. „Đakovačkom slučaju“ konačno progovori dokumentirano i nepristrano. O „bijeloj knjizi“ vidi još Ćiril PETEŠIĆ, *Što se događa u Katoličkoj crkvi u Hrvatskoj*, Zagreb, 1972., osobito str. 23-46.

27 I prije nego je dr. Šuljak postao ravnateljem sjemeništa, održan je na poticaj poglavara Bogoslovnog sjemeništa u Đakovu (vidi spis br. 28/1973. od 24. travnja 1973.) dana 21. svibnja 1973. sastanak o sjemeništu, jer se „naziralo dosta optužbi na račun sjemeništa i života u njemu“. Neki su svećenici pisali prave elaborate o sjemeništu, kao npr. župnik iz Oprisavaca g. Boško Rimac, nasljednik dr. Šuljka na službi župnika u Oprisavcima: „Naše sjemenište s pastoralnog aspekta“, a ciklostilski umnožen dopis razaslao je svim svećenicima 15. svibnja 1973.

28 Od dr. Šuljka se u srijedu 14. travnja 2011. u đakovačkoj katedrali, kao uzornog svećenika i dugogodišnjeg duhovnika u Samostanu, iskreno i zahvalno oprostila s. M. Estera Radičević i istaknula sve iskazane njegove ljudske vrline kao i zasluge za njihovu zajednicu u Đakovu i Trnavi. Bio sam na službi u istom samostanu kroz dvanaest godina, pa mi je neposredno poznat djelokrug rada i zalaganja dr. Andrije Šuljka. Redovito se nije tu radilo samo i isključivo o eminentno svećeničkim poslovima, već je on kao zauzeti profesor prenosio svoje znanje i njihovom redovničkom podmlatku, a svojim stručnim savjetima pratio je sestre koje su odlazile na dalji studij. I to sve kroz duge trideset i dvije godine. Vidi internetsku adresu <http://sestre-sv-križa.hr/arhiv/oprostaj.php> kao i Vjesnik ... 138(2010.), str. 453.

17. *Rektor VBSŠ-e u Đakovu i pročelnik Instituta za teološku kulturu.* Bio je rektor Visoke bogoslovne škole u dva mandata (1985.-1989.) i pročelnik Instituta za teološku kulturu laika u Osijeku (1986.-1989.), na kojem predaje crkvenu povijest. Kao rektor škole s đakovačkim biskupom Ćirilom Kosom potpisao je konvenciju o afilijaciji s Katoličkim bogoslovnim fakultetom Sveučilišta u Zagrebu g. 1986., koju je odobrila Kongregacija za katolički odgoj dne 10. siječnja 1987.²⁹ Afilijacija naše škole KBF-u Sveučilišta u Zagrebu urodila je i konkretnim plodom, pa smo tako bez poteškoća prerasli u samostalni KBF u Đakovu, Sveučilišta u Osijeku, dana 4. lipnja 2005.

18. *Vodio je pripreme za osnutak Instituta za teološku kulturu.* Malo je tko uviđao kao dr. Šuljak da bismo trebali, s obzirom na probleme i mogućnosti apostolata laika kod nas, osnovati Institut za teološku kulturu laika, za znanstveno i dublje poznavanje vjere, Biblije i teologije, za upućivanje u život i poslanje Crkve, za njegovanje duhovnog života, za dijalog sa suvremenim svijetom i kulturom, te za svjedočenje i kvalificirano navješćivanje Kristove poruke. To je biskup Ćiril Kos, kao veliki rektor tadašnje VBSŠ-e u Đakovu i učinio 1. srpnja 1991. (Biskupski ordinarijat Đakovo, br. 1333/91) na poticaj dr. Šuljka i profesorskog zbora. Takav organiziran Institut za teološku kulturu laika imao je već KBF u Zagrebu i Teologija u Rijeci. Neki prvi upisani kandidati prešli su kasnije s Instituta na redoviti studij teologije u Đakovu, i to kad se pokazala prilika i prava potreba da budu među prvim našim vjeroučiteljima prije točno dvadeset godina. Tako je teologija postala dostupna svima i u školi i u kući.

19. *Stručnjak za arhive i knjižnice, te za crkvenu umjetnost.* Dr. Andrija Šuljak je imenovan članom Vijeća Biskupske konferencije (BKJ) za crkvene arhive, knjižnice i muzeje g. 1974. U Hrvatskoj biskupskoj konferenciji je to sada Vijeće za kulturu i crkvena kulturna dobra.³⁰ U Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji bio je član Komisije za crkvenu umjetnost i čuvanje crkvenih spomenika. Bio je nadalje dugogodišnji član odbora za gradnje i obnove u Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji, pa tako i član odbora za gradnju Središnje biskupijske knjižnice u Đakovu. Kao takav dobro je poznao modernu crkvenu arhitekturu. Bila je to zadaća povjerena doista stručnoj i kvalificiranoj osobi, jer on je i po svojoj vokaciji profesora, a i po višegodišnjem boravku u Rimu naučio promatrati kako kršćanska vjera, upravo kao historijsko kršćanstvo, ima svoj mnogovrsni kulturni

29 U građanskom zakonodavstvu afilijacija se tretira kao područni studij KBF-a Sveučilišta u Zagrebu. Takav studij danas postoji još samo na Teologiji u Rijeci.

30 Predsjednik Vijeća HBK za kulturu ... je danas msgr. dr. Želimir Puljić, nekoć biskup dubrovački, sada nadbiskup zadarski. Tajnik toga Vijeća je msgr. Luka Marijanović, umirovljeni profesor sa KBF-a u Đakovu.

izričaj. Napajao se, da ne kažem opijao evropskom kulturom, vidici su mu bili veoma široki! Ostat će nam zapamćen kao čovjek, koji i kao svećenik i kao profesor crkvene umjetnosti i kršćanske arheologije, nije bio krut poput kakvog krutog i ne elastičnog suradnika raznih ustanova za očuvanje i zaštitu spomenika kulture, a koji ne bi mario i znao da naše crkve nisu prvenstveno konzervirani spomenici kulture ili otvoreni „muzeji“, već su to žive ustanove koje imaju svoju vlastitu dinamiku života. Bio je nadalje član Hrvatskoga papinskog povijesnog instituta u Rimu, kao i mnogih inicijativnih i organizacijskih odbora za pojedine kulturne i crkvene pothvate i proslave ... Simptomatično je da ipak, uza sve to, nikada nije bio imenovan ravnateljem Biskupijskog arhiva u Đakovu.

20. *Crkva mora njegovati i promicati pravu umjetnost.* Dr. Šuljak je uvijek i u svakoj prigodi svima, bez obzira radi li se o studentima ili svršenim svećenicima, naglašavao kako Crkva i njezini službenici moraju i svojoj Crkvi i svojem narodu što dulje sačuvati spomenike prošlosti, spomenike umjetnosti, naprosto zato što se u njima odražava kulturno stanje naroda u pojedinim razdobljima. Učio je studente ali i svoje kolege profesore principima čuvanja spomenika kulture općenito, ali ne nezainteresirano: on je uvijek sebe i nas skupa promatrao u odnosu na crkvenu umjetnost i koja to načela za nas vrijede: ništa ne raditi (uvađati ili uklanjati) bez suradnje stručnjaka; kod uvađanja novog posavjetovati se valja sa više stručnjaka; a kod uklanjanja stvari ili predmeta ništa ne uništavati. I tako od njegovih bivših studenata, koliko mi je dosad poznato, nijedan od njih nije zapalio župski arhiv ili župsku knjižnicu, uništio crkvene orgulje ili više njih, ili bacio na smetište stari tekstil – staro misno ruho iz naših crkava ... Iako dr. Šuljak nije bio specijalista na svim područjima, s njime se moglo razgovarati o svemu, i pronaći pravo rješenje za neki problem. Mnogi su mu zato zahvalni za prave sugestije, i prije svega ljudsku podršku. Malo je tko kao on poznao mjesta i predmete kulta. Nezaboravan je bio doživljaj za one, koje je on osobno bio proveo kroz đakovačku katedralu!³¹ Uvijek nas je, pa i svoje kolege profesore, učio kako treba najprije naučiti vidjeti, pa onda postupno izgrađivati ukus ... I njegov stan je bio prije svega veoma skroman, ali nadasve uredan sa smislom za umjetničko. Ali, na kraju i to treba reći, na području obrazovanja nema nezahvalnijeg, težeg i, konačno, varljivijeg područja nego što je područje (sakralne) umjetnosti. Facit: svakom dobrom svećeniku, i ne samo svećeniku bit će i ostati na pameti osvjedočeno načelo dr. Andrije Šuljka: Prvom Umjetniku ~ prva umjetnost; najvećem Umjetniku najveća umjetnost! Čuvajmo staru, a unapređujmo novu crkvenu umjetnost!

31 Upravo tu činjenicu u svojem oproštajnom govoru istaknuo je msgr. Stjepan Karalić kao veliki prepošt Prvostolnog kaptola sv. Petra na groblju u Đakovu pred grobnicom Stolnog kaptola.

21. *Odgoj za sakralnu umjetnost.* Znamo kako su vremena za stvaranje novoga više nego teška, a sama Crkva doista danas općenito gledano ne prednjači u umjetnosti, no ipak moramo ustvrditi da se te dvije davne nerazdvojne družice nikada ne mogu, pa ni dan danas, posve razići. Upravo danas ne! Naime, sada kad se sve uzburkalo, kad se posvuda traže novi putovi, pa i u umjetnosti, djela prošlosti baš sada dobivaju na svojoj još većoj vrijednosti. To nam staro ne priječi razvitak novog doba. I to što smo baštinili predstavlja svijetle točke smirenja ljudskom duhu, izmorenom na dugim trnovitim putovima do novih ideala u umjetnosti. To mora osjetiti svatko, tko ovako gleda spomenike prošlosti. Tko to osjeća, govorio je dr. Šuljak, znat će procijeniti važnost njihova daljeg očuvanja. Sad je, pogotovo nakon Domovinskog rata 1991.-1995., kad je mnogo toga bilo uništeno ili teško oštećeno, potrebitije više nego ikada. I osobno moram priznati da sam se bio bunio i negodovao kad je dr. Šuljak tražio da se ne ruši već obnavlja ovaj ili onaj stari župski stan u nekom selu, premda bi vlaga na njemu, da je mogla, sa zidova prešla i na krov! No, i takvi stanovi, kad se urede, pokazalo se, znaju biti udobni za život i funkcionalni, a uz to ostaju sačuvani znak starine u našim napose seoskim sredinama.³²

22. *Ravnatelj Svećeničkog doma u Đakovu.* Jedno je vrijeme dr. Šuljak bio prvi ravnatelj Svećeničkog doma u Đakovu (1981.-1987.). Biskupija je naime, u vrijeme biskupa Ćirila Kosa, podigla još jednu središnju ustanovu neophodnu biskupiji s preko 200 svećenika. To je Dom za umirovljene svećenike.³³ To je bio i novi doprinos gradu Đakovu, i znak nove prisutnosti Crkve u istome gradu. To je ustanova u okviru tzv. „Nemoćišta“, koja je tako uređena da je svaki svećenik nakon umirovljenja rado zamjenjuje s nekadašnjim svojim samostalnim domom.

32 To ovdje i nije toliko bitno, ali mislim da je ipak važno istaknuti, kako je dr. Šuljak još kao bogoslov kroz više godina pratio đakovačkog biskupa Stjepana Bäuerleina na njegovim putovanjima prigodom slavlja svete potvrde po gotovo cijeloj prostranoj biskupiji. Andrija Šuljak je kao malo tko poznao religioznu geografiju naše biskupije, i napose kakve se umjetnine kriju u našim crkvama. Dr. Šuljak je dobro znao i veoma cijenio doprinos biskupa Stjepana Bäuerleina sakralnoj umjetnosti, i to ne samo po onome što je on bio o njoj napisao, ili prikupio o arheologiji i povijesti umjetnosti u svojoj osobnoj knjižnici, već time što je on pravodobno osnovao Dijecezanski muzej (g. 1952.), koji se sastoji od Galerije slika, te Muzejske zbirke crkvenog posuda i liturgijskih odijela. Otvorivši muzej u prostorijama svoje biskupske rezidencije i učinivši eksponate dostupnim javnosti, biskup Bäuerlein je tako doskočio i spriječio djelomičnu nacionalizaciju biskupskog dvora. Nekima to, kao npr. sarajevskom nadbiskupu, nije bilo uspjelo, pa su dobili u svoju kuću nepoželjne stanare, čak suradnike zloglasne Udbe.

33 Đakovačka i Srijemska biskupija je već bila imala Zavod nemoćnih svećenika, koji je nakon II. svjetskog rata bio nacionaliziran, a nalazio se u ulici Kralja Tomislava u Đakovu. Danas je na tom mjestu konačno Časnički dom, prije toga Dom hrvatske vojske, a nekoć je bio Dom JNA. Usp. Mirko MARKOVIĆ, *Đakovo i Đakovština, Prilog poznavanju naselja i naseljavanja*, u: Zbornik Đakovštine 1, JAZU, Centar za znanstveni rad Vinkovci, Zagreb, 1976., str. 147-349, ovdje str. 205, br. 72. Biskupija je sestrama Sv. križa bila prepustila svoju zgradu (staru vlastelinsku šumariju) sa zapadne strane današnjeg samostana. Na nacrtu Đakova iz g. 1863. to je kbr. 283 za zgradu na kbr. 72. Radi se dakle o zamjeni dviju potkućnica s postojećim zgradama.

Jedino mjerilo za ulazak u spomenuti dom i njegovo korištenje jest svećenikova starost ili zdravstvena nemogućnost za daljnje vrše bilo kakve svećeničke službe u biskupiji. Kao malo tko je poznao životnu problematiku i potrebe starih i bolesnih ljudi, i po naravi stvari surađivao je s vlastima i sa svima koji se brinu za starije generacije. Promatrao sam iz svoga stana u sjemeništu kako on redovito posjećuje staru subraću svećenike u njihovom stanu u domu, i kako ih vodi kao kakav dušobrižnik. Pružao je svima stanovito povjerenje, ulijevao je nadu, obasipao ih je pažnjom. Bio je naprosto čovjek i svećenik sa srcem. Na najbolji način dao je on komentar tekstu iz Ivanova evanđelja: dok je apostol Petar bio mlad, opasivao je sama sebe i hodio kud je htio, a kad je ostario drugi su ga opasivali i vodili kamo on inače ne bi htio (*Iv* 21,18). Biti na putu u „drugo djetinjstvo“, kako se zlobno izrazio jedan pisac, nije baš lako, i s tom činjenicom se treba sprijateljiti, što nije lako ni svećenicima ...

23. *Kanonik Prvostolnog kaptola u Đakovu.* Kanonikom Stolnoga kaptola sv. Petra, danas Prvostolnog kaptola u Đakovu imenovan je 28. lipnja 1994.³⁴ Bio je član „Zbora savjetnika“, i po izboru i po službi, g. 1989. kroz pet godina. Od sredine g. 2004. kad sam imenovan kanonikom istog kaptola, preuzeo sam bio službe dr. Andrije Šuljka u đakovačkoj katedrali nedjeljom i blagdanom sve do njegove smrti, jer je on već prije bio angažiran na drugom mjestu: u samostanu Milosrdnih sestara Sv. križa u Đakovu i Trnavi.

24. *Odlikovan naslovom kapelana Njegove Svetosti.* Papinskim kapelanom s odličničkim naslovom „monsinjor“ postao je 16. prosinca 1988. godine.³⁵ Istini za volju moram reći, da je on već puno ranije bio imenovan monsinjorom, kako se može vidjeti iz službenog glasila Svete Stolice (*Acta Apostolicae Sedis*), i njezinog godišnjaka „Annuario pontificio“. U svoje je vrijeme bio odlučno odbio takav naslov za zasluženost promaknuće i priznanje svojem radu! Ne želim ovdje obrazlagati tu činjenicu, ali smijem, i to s pravom, zaključiti, kako se dr. Andriju Šuljka nije moglo „kupiti“ ili „pridobiti“ nikakvim počasnim naslovima. Bio je nadasve karakteran, čvrsto je stajao na zemlji, ukorijenjen u prošlost, usmjeren prema budućnosti, čovjek s kralježnicom, koji je imao svoj stav, svoj ponos i svoj značaj. Bio je prije svega sam onakvim, kao što je očekivao od drugih: da ni pred kime ne savijaju kralježnicu.

34 Usp. Marin SRAKIĆ, *Stolni kaptol bosanski ili đakovački i srijemski u Đakovu*, u: *Diacovensia* 3(1995.), str. 243-298., ovdje. 298. Zanimljivo je znati, da dr. Šuljak u svojoj posljednjoj knjizi o Đakovu kao biskupskom gradu ni na jednome mjestu ne spominje stolni kaptol, kao eminentno povijesnu ustanovu, a čiji su neki članovi bili također znameniti i zaslužni kulturni djelatnici ...!?

35 Usp. Anto PAVLOVIĆ, *Poglavari Bogoslovnog sjemeništa u Đakovu*, u: *Diacovensia*, teološki prilozi, 14(2006.), str. 357-439, ovdje 386-387.

25. *Član odbora „Strossmayerovih dana“ u Đakovu.* Đakovo je poznato po velikome biskupu, uistinu narodnome biskupu, Josipu Jurju Strossmayeru, velikome političaru i meceni, koji je kao biskup djelovao kroz 55 godina u gradu Đakovu i ostavio tu neizbrisiv trag. I kad je grad Đakovo pokrenuo inicijativu da se upravo u Đakovu održavaju „Strossmayerovi dani“, dr. Andrija Šuljak je bezrezervno podržao takav pothvat. Otada je on bio redoviti sudionik Strossmayerovih dana i član Organizacijskog odbora od utemeljenja ove manifestacije. Ti dani sjećanja na biskupa J. J. Strossmayera postali su već tradicijom. Ove se naime godine održavaju IX. Strossmayerovi dani od 20. svibnja 2011. do 8. listopada 2011.³⁶ Dr. Šuljak je bio, među ostalim, i član organizacijskog odbora za podizanje spomenika biskupu J. J. Strossmayeru u Đakovu, na trgu koji nosi biskupovo ime. To je usputno rečeno eminentno crkveni trg, sakralno središte, jer se svi kućni brojevi na trgu odnose na crkvene institucije, a kad će konačno biti realiziran urbanističko-arhitektonski projekt uređenja cjelokupnog Strossmayerovog trga, zbog skupih arheoloških radova koji su u tijeku, nitko nije u stanju pravo odgovoriti.

26. *Član odbora za proslavu 750. obljetnice Đakova.* A i ranije, u arhivskoj građi oko priprema proslave „750 godina grada Đakova“, susrećemo njegovo ime među uglednim Đakovčanima koji su bili u glavnom odboru za tu proslavu. Njegov doprinos se cijenio i prigodom otvaranja „Strossmayerovog muzeja“ tj. otvaranja muzejske zbirke „Josip Juraj Strossmayer“ u listopadu 1989. u Đakovu. Sudjelovao je i na znanstvenom simpoziju „Đakovo jučer, danas i sutra“ u listopadu iste godine, te na simpoziju „Udio i doprinos J. J. Strossmayera u razvitku prosvjete, kulture i umjetnosti jugoslavenskih naroda i narodnosti“.

27. *Predavač na Svećeničkoj tribini u Vinkovcima.* Kao predavač nastupao je višeput i na tzv. „Svećeničkoj tribini“ u Vinkovcima, koja se održavala godinama

36 Zbog iznimnog prinosa utemeljenju i održavanju Strossmayerovih dana uredništvo publikacije *Zbornik 7. i 8. Strossmayerov dana*, Đakovo, 2011., donosi sliku doc. dr. sc. Andrije Šuljka i prenosi tekst Antonije Pranjković i Ivice Raguža, prvotno objavljen u časopisu *Diacovensia*, teološki prilozi 18(2010.), str. 5-7. Budući da je dr. Šuljak bio upravo zaljubljenik u povijest naših krajeva i predano istraživao povijest Crkve sjeverne Hrvatske, uredništvo *Zbornika* i djelatnici Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u Đakovu izrazili su mu veliku zahvalnost za njegovu znanstvenu predanost i predavačku gorljivost u radu na polju teologije i crkvene povijesti, a naročito u proučavanju lika, života i djela đakovačkog biskupa J. J. Strossmayera: Darija DAMJANOVIĆ, *1700 godina svetih srijemskih mučenika, Zbornik radova s međunarodnog simpozija o 1700. obljetnici Sirmijsko-panonskih mučenika (303.-2004.)*, Đakovo, 2011. U tom zborniku posvećenom pokojnom dr. Andriji Šuljaku, Darija Damjanović i Antonija Pranjković objavile su tekst: In memoriam Andrija Šuljak (23. listopada 1936. – 10. travnja 2010. , str. 327-328. Diplomirana knjižničarka Ankica Landeka je tu (str. 329-338) također objavila sabranu Bibliografiju radova doc. dr. sc. Andrije Šuljka, koja je poredana vremenskim slijedom objavljivanja. Puno toga kao prava i svojevrsna duhovna ostavština objavljeno je i u: Marin SRAKIĆ, *Bibliografija ..., 2. dopunjeno izdanje*, Đakovo, 2007. , sub voce Šuljak Andrija u kazalu imena.

kao tribina „za širenje i produbljivanje koncilске misli“. Teme koje je na njima obrađivao dr. Šuljak odnosile su se na eminentno svećeničku problematiku (npr. o prezbitariju kao svjedoku zajedništva Božjega naroda, nadalje o krizi duhovnih zvanja u nas), ali i na njemu inače omiljene teme kao npr. o Strossmayeru na I. vaticanskom saboru kao preteči dominantnih ideja II. vaticanskog sabora. Dr. Šuljak je uvijek isticao kako bi se sa Strossmayerom ponosili i veliki narodi Europe, a mi ga tako malo poznamo, ili ga čak znamo samo u krivom ili izobličenom svjetlu!

28. *Bio je među kandidatima za đakovačkog biskupa.* Kad je već riječ o „svećeničkoj tribini“ u Vinkovcima, valja istaknuti da je dr. Šuljak na glasovitom susretu svećenika dne 13. kolovoza 1973., dakle, samo par dana nakon smrti i pokopa biskupa Stjepana Bäuerleina,³⁷ održao predavanje „Lik Biskupa i suradnja sa pastoralnim klerom – prema dokumentima II. vaticanskog sabora“. Druga točka dnevnog reda odnosila se na pitanje: „Što očekuje pastoralno svećenstvo od svoga biskupa“, a treća je bila: „Eventualni prijedlog pastoralnog klera mons. Cagni glede potencijalnih kandidata za novog biskupa“. U toj „anketi“ između trojice kandidata dr. Andrija Šuljak je također bio zastupljen sa znatnim brojem glasova, usprkos neizravno provedenoj agitaciji protiv njegove kandidature. Naime, predsjednik „svećeničke tribine“ g. Mato Bešlić je vješto, uz neke pošalice, kao: „Kakva je razlika između granata i mitri?!“, itd., vodio taj susret, odnosno skupštinu ili „anketu“. I da otvoreno kažem, među ostalim neki su nazočni „uvrijedili“ dr. Andriju Šuljka, kad su sugerirali „biračkom tijelu“ svojom izjavom, kao i nekih svojih vršnjaka i kolega, da nam ne trebaju više „stranci za biskupe“. Duhovi su, zbog „bijeje knjige“ bili u potpuno uzbudljivom stanju, prijetilo je da se nemiri ponovno probude. Ja sam osobno u to vrijeme bio na studiju u inozemstvu, pa nisam mogao osobno pratiti razvoj prilika u biskupiji. No, pokazalo se kasnije da to ipak nije bio povod da bi dr. Šuljak bio i ostao ogorčen i on sve to nikome nije uzeo za zlo! Štoviše, bio je počašćen činjenicom što se on i taj put našao u užem izboru svećenika, a prevagu je odnio stariji i poznatiji. Mada je bio Slovak po podrijetlu, dr. Šuljak to nije nikad napadno isticao. Bio je čovjek široke hrvatske kulture, pa i onda kad je celebrirao u svojem rodnom selu nije propovijedao slovački, što bismo s pravom očekivali, već hrvatski.³⁸

37 Poziv je svećenicima, od kojih su mnogi bili još na godišnjem odmoru, razaslan još dok je biskup Bäuerlein bio živ. Čak zbog hitnosti susreta ovoga „jedinog legalnog i najvećeg skupa svećenika“ nisu bili osigurani ni predavači za predviđene teme.

38 Štoviše, općenito o njegovom rodnom selu se može ukratko reći: Kad je 27. kolovoza 2011. selo Josipovac Punitovački obilježilo 130 godina doseljenja Slovaka na poziv biskupa Strossmayera na mjesto velikih krčevina i osnutka svoga mjesta, o trodnevnoj proslavi su izvijestile i novine Glas Slavonije u svojem broju od ponedjeljka, 29. kolovoza 2011., str. 18 pod znakovitim naslovom: „Selo

Istina, ništa od svega toga što smo netom istaknuli, izrijeком nema u rezoluciji „Želje i očekivanja svećenika sakupljenih na tribini u Vinkovcima 13. VIII. 1973. od svog biskupa“, jer su potpisnici izvrsno i mudro naslutili kako će na to sve reagirati više instancije, pogotovo rimske, što se ubrzo i pokazalo. Vjerujem da mnogi, pa ni dr. Šuljak, spram svega toga nisu mogli ostati ravnodušni. Rezolucija s tog sastanka je na dvije stranice ciklostilski umnožena i poslana za informaciju svim svećenicima đakovačke biskupije,³⁹ a potpisao ju je redakcijski odbor od pet svećenika. No, dr. Šuljak je i poslije te „famousne“ tribine na njoj rado nastupao, tako npr. 14. travnja 1975. Usput neka još bude spomenuto, da je na jednoj od posljednjih svećeničkih tribina u Vinkovcima, neposredno pred Domovinski rat, predavač brojnim svećenicima, naročito onima iz Bosne, bio dr. Franjo Tuđman.⁴⁰ Pozvao ga je tadašnji predsjednik vinkovačke tribine đakovački profesor dr. Ivan Zirdum.

29. *Smrt i pogrebna svečanost.* U medijima je bilo objavljeno da je dr. Šuljak umro 11. travnja 2010. godine u Kliničkoj bolnici Osijek. Umro je zapravo u večernjim satima 10. travnja 2010.⁴¹ U srijedu, 14. travnja 2010. u 13,30 sati KBF u Đakovu održao je komemoraciju u dvorani biskupa Antuna Mandića (u sklopu Središnje biskupijske knjižnice), potom je uslijedila misa zadušnica u đakovačkoj

žive slovačke tradicije i velikog hrvatskog domoljublja“. To nije bila prigodničarska i patetička fraza, to je naprosto tako. Tom prigodom predstavljen je i bilten „Dvadeset godina poslije – Josipovčani u 122. đakovačkoj brigadi“ u Domovinskome ratu 1991.-1995. O selu Josipovac više v. Andrija ŠULJAK, *Josipovac Punitovački slovačko selo u Đakovštini* (suatori Anica Popović, Branka Uzelac), Muzej Đakovštine i Matica slovačka, Josipovac Punitovački, 2009., str. 4-38.

- 39 Rezolucija sa željama i očekivanjima svećenika đakovačke biskupije objavljena je u Vjesnik ... 102(1974.), str. 65. Imam sačuvane rukopisne bilješke predsjednika sa spomenute tribine g. Mate Bešlića. To spominjem zato što je arhiv župskog ureda župe Vinkovci I. izgorio u požaru za vrijeme Domovinskog rata 1991.-1995., a s njime i arhiv tajništva svećeničke tribine. Novi biskup, sada već pokojni, Ćiril Kos, upamćen kao koncilski obnovitelj, znao je povremeno isticati kako je baš on bio „izabrani biskup“, po „volji većine našeg prezbiterija, izraženoj na ovaj ili onaj način“. Usp. Ćiril Kos u nagovoru prigodom svoga proglašenja biskupom, v. Vjesnik ... 102(1974.), str. 24; vidi još Glas koncila br. 7 od 31. ožujka 1974., str 8. Napominjem da su skoro svi biskupi bili i jesu „izabrani“, samo je postupak izbora ostao tajan, pa se nitko nije mogao i ne može ljutiti ili biti ogorčen, ili čak blokiran u svojem daljem radu, ako je u tom izboru bio kao kandidat eliminiran. I u ovom se slučaju potvrdilo, kako Crkva stoljećima postupa posve mudro, kad se biskupi ne biraju anketama, aklamacijom ili kako drukčije, što se danas očito priziva i priželjkuje. ... Nije povijesni način razmišljanja, što bi bilo da je bilo, ili kad bi bilo, ali da je kojim slučajem biskupom postao dr. Andrija Šuljak, bio bi to biskup, barem po vanjskoj pojavi, uistinu nalik starozavjetnom velikom svećeniku Šimunu (usp. *Sir* 50,1-24). Treći kandidat prigodom izbora bio je mr. Ivan Šešo (preminuo 20. siječnja 2008. u Slav. Brodu), inače školski kolega dr. Andrije Šuljka.
- 40 Biskupski ordinarijat u Đakovu je 7. listopada 1989. (br. 400/1989.) uzeo je na znanje da će se tribina održati 16. listopada 1989., a tema je bila: „O povijesnoj istini ...“.
- 41 Posljednji koji su ga bili pohodili i s njime razgovarali, bili su članovi obitelji dr. Dražena Kušena iz Osijeka.

katedrali u 15,00 sati, nakon koje su slijedili sprovodni obredi na đakovačkom groblju. Dr. Šuljak je ukopan u kaptolskoj grobnici na đakovačkom groblju.

30. *Zaključak: svećenik i povjesničar.* Dr. Šuljak je bio prije svega čovjek Crkve, visoko rangirani povjesničar Crkve, koji se znanstveno zanimao za kraj iz kojega je potekao, angažirani je bio sudionik u svim događanjima Đakovačke i Srijemske biskupije u posljednjih pedeset godina. Uvijek u društvu velikih imena istražitelja i znanstvenika crkvene povijesti ... Kao profesor predavao je znanje ne toliko na apstraktan već posve konkretan način, i tako svojim studentima očitovao, kako je Crkva ukorijenjena u svijet i društvo. Dragocjen je njegov doprinos u proučavanju misli J. J. Strossmayera i promicanju njegovih velikih ideja, napose onih zapisanih iznad katedralnih velikih ulaznih vrata: „Slavi Božjoj, jedinstvu Crkava, slogi i ljubavi naroda svoga!“

Zato je dr. Šuljak zaslužio trajan spomen. Kroz mnoge je godine nesebično sudjelovao u životu svoga grada Đakova i biskupije, napose u brojnim dodatnim službama koje su mu oduzimale mnogo vremena. Ne treba zaboraviti, da to na izvan nije bilo ništa spektakularno, a ipak dragocjeno i potrebno služenje, i u ovakvoj prilici zaslužuje da se to izriekom spomene i prizna. Bio je neumorni radnik usprkos svojoj podmukloj i teškoj bolesti. Na njegovu stručnu prosudbu smjeli smo se osloniti, njegovi odgovori na brojna pitanja će se pamtili. Bio je živ izvor podataka za svakoga od svojih sugovornika. Situacija u Crkvi i društvu traži i danas takve pomne promatrače, koji će na temelju povijesnih saznanja i iskustava usmjeriti svoje sugovornike. On je znao kako se strasti mogu veoma brzo pokrenuti i zbog najmanjeg povoda u pravcu, koji bi postao veoma opasan kako za crkvenu zajednicu tako i za mir općenito u zemlji. Smijemo se nadati da će se ubrzo naći netko tko će na temelju njegovih objavljenih i prije svega veoma čitkih spisa istražiti njegove misli i ideje. Puno je toga još o njemu u javnosti nepoznato, što čeka svoje istraživače. Sada, u povijesnoj perspektivi, smijemo zaključiti da ništa nije bilo slučajno u njegovom, reći ću otvoreno, mukotrpnom životu. Započeo je svoj teološki studij u predvečerje održavanja II. vatikanskog sabora i drugih značajnih zbivanja, da bi kroz cijeli svoj radni vijek pratio napredak i rast svih institucija u kojima je i sam bio aktivno sudjelovao. Ostao je do kraja vjeran svome uzvišenom zvanju, svojem gradu i svojoj biskupiji. Živio je samozatajno, povučeno i skrovito, bez puno blještavila i isticanja svoje osobe. Kako je tiho živio, tako je tiho i umro.⁴²

42 Ljudski toplo i iskreno od svoga urednika oprostilo se krasnim tekstom uredničko vijeće časopisa *Diacovensia* kao i svi djelatnici KBF-a u Đakovu. Svi su mu izrazili zahvalnost za njegovu znanstveno predavačku predanost teologiji i crkvenoj povijesti. Usp. Antonija PRANJKOVIĆ – Ivica RAGUŽ, *In memoriam Andrija Šuljak (23. listopada 1936. – 10. travnja 2010.* u: *Diacovensia*, Teološki prilozi 18(2010.), str. 5-7.

31. *Posvećen mu je Zbornik o srijemskim mučenicima*. Da se oduži svojem dugogodišnjem profesoru dr. Andriji Šuljaku, KBF u Đakovu posvetio mu je Zbornik radova s međunarodnog simpozija o 1700. obljetnici Sirmijsko-panonskih mučenika (304.-2004.), zbornik koji je on sam bio počeo pripremati za tisak: Darija DAMJANOVIĆ (prir.), *1700 godina svetih srijemskih mučenika*, Đakovo, 2011.⁴³ Tim zbornikom svi mu zahvaljuju na požrtvovnom radu na području crkvene povijesti naših krajeva, a posebice na zalaganju za ostvarenje znanstvenog skupa s kojim se pokušalo otrgnuti zaboravu slavnu povijest kršćanstva sirmijske metropolije.

Osim veoma brojnih svećenika, sestara redovnica i bivših studenata i studentica, i brojnih vjernika, domaćih biskupa, na pokopu dr. Andrije Šuljka nije izostao ni njegov školski kolega i prijatelj gospićko-senjski biskup dr. Mile Bogović, koji nije propustio u svojem kratkom oproštaju na misi zadušnici istaknuti njegove ljudske i znanstvene vrline.⁴⁴ Za sav rad i trud, biranim je riječima dr. Šuljaku zahvalio nadbiskup i metropolit msgr. Marin Srakić u svojoj homiliji, kao i dekan KBF-a u Đakovu prof. dr. Pero Aračić. U ime Matice slovačke Josipovac, te Saveza Slovaka Hrvatske i župe sv. Ladislava Punitovci od pokojnika se oprostio Pavel Kvasnovski, te istaknuo veliku povezanost pokojnika sa slovačkim narodom, ali i njegovu čvrstu ljubav prema hrvatskoj domovini i cjelovito davanje sebe za sve ono što je plemenito. Bio je to, ponajprije, znanstveno-nastavni rad na školi ... Svoje snage rasuo je i na bezbroj drugih obveza u našoj Crkvi. Upravo ta punina života činila ga je zadovoljnim, u isto vrijeme omiljenim u krugu svih s kojima je surađivao. Ostatak će nam u trajnom sjećanju kao nezaobilazan djelatnik u kulturnom i vjerskom životu našega grada i biskupije.

43 U navedenom zborniku objavljen je *In memoriam Andrija Šuljak*, a potpisale su ga Darija Damjanović i Antonija Pranjković, str. 327. – 328.

44 Vidi Anica BANOVIĆ, *In memoriam – mons. dr. sc. Andrija Šuljak*, u: *Vjesnik ...* 138(2010.), str. 449-454. Tu je opis pogrebne svečanosti za dr. Šuljka, otisnuta je prigodna homilija nadbiskupa Marina Srakića, riječi oproštaja msgr. dr. Mile Bogovića, biskupa gospićko-senjskog, msgr. Viliama Judáka, biskupa Biskupije Njitra u Slovačkoj odakle je starinom bila obitelj dr. Šuljka. Josipovčani su u sjećanje na 1881. godinu, kada su prvi Slovaci pristigli na mjesto velikih krčevina oko Punitovaca, obilježili trodnevni programom pred kraj posljednjeg tjedna mjeseca kolovoza 2011. svojih 130 godina od doseljenja u Hrvatsku i osnutka sela. Budući da mi je ujak g. Petar Markovac bio župnikom u Punitovcima kroz punih četrdeset i pet godina, imao sam prilike donekle promatrati i pratiti razvitak toga sela. Svojom marljivošću i složnošću uspjeli su u mnogočemu, tako da njihovo selo danas prednjači po svojoj urednosti, razvijenosti, infrastrukturom i društvenim životom. Nositelj brojnih aktivnosti je ogranak Matice slovačke u Josipovcu. Uvjeren sam da Josipovčani neće nipošto zaboraviti svoga velikog sumještana dr. Andriju Šuljka, koji je još kao profesor na slovačkoj gimnaziji u Rimu utjecao na odgoj i obrazovanje nekoliko đaka iz Josipovca Punitovačkog na studiju u Rimu. Neki od njih u Matici slovačkoj vrše danas odgovorne dužnosti.

SUMMARY

Luka Marijanović
Supplement to the Biography of Dr. Andrija Suljak (1936-2010)

Dr. A. Suljak was born in Josipovac Punitovački on 23rd October 1936, died in Osijek 10th April 2010. He acquired primary education in Josipovac and Punitovci, lower gymnasium education in Đakovo, and higher in Zagreb and Đakovo. He completed Philosophical and theological studies in Đakovo 1963. He was ordained a priest on 19th June 1962 and officiated as administrator of the parish in Oprisavci (1962-1964), while managing Trnjani parish for a short time. Since 1966 he was a resident in the Department of St. Jerome in Rome, studying church history at the Georgian University, where he earned a doctorate in church history in 1971 with his dissertation on Bishop J.J. Strossmayer in the first Vatican Council. He was then appointed professor of church history, early Christian art and archeology in Đakovo. He also lectured patristic literature. In addition, he performed the service of the rector of the seminary, the two terms he was rector of the theological high schools, and Head of the Institute for Theological Culture of the Laity in Osijek (1985-1989). For over thirty years he was an associate in the service of the monastery church in Đakovo, in the landed estates in Đakovo (1994-2010). Except for pedagogical work he was also engaged in scientific work. He published articles on the history of Diocese of Đakovo and Syrmia, he also performed at many conferences, particularly on the part of the importance of the bishop J.J. Strossmayer, so that we can say that he is the best expert on his life and works of the recent time. As a priest and professor Dr. Suljak left his mark on the church's cultural and educational life of Đakovo.